

Nijlgans zit bijna vier maanden op hetzelfde nest

Klaas van Dijk

In een vorig nummer van de *Gors* beschreef ik een geval uit 2009 van adoptie door Nijlganzen *Alopochen aegyptiaca* van kuikens van Wilde Eend *Anas platyrhynchos* (Van Dijk 2011). Adoptie komt vermoedelijk vaker voor, want afgelopen zomer zag ik in Den Haag een witte Soepgans *Anser domesticus* die een paartje Nijlganzen hielp bij het beschermen van de kuikens. De witte gans bleek enkele jaren geleden door Nijlganzen te zijn opgevoed, vermoedelijk omdat een Soepgans een ei in het nest van een Nijlgans had gelegd. Hebben sommige Nijlganzen jongen door adoptie verkregen, ook zijn er paren in en rond de stad die helemaal geen jongen kregen. Hieronder bespreek ik de lotgevallen in 2011 van drie van deze paren.

Noorderplantsoen

In 2011 zaten twee paartjes Nijlganzen in het Noorderplantsoen. Bij de zuidelijke vijver zat een paartje dat één jong heeft grootgebracht. De ouders zaten hier ook in 2010. Beide zijn toen geringd en het paar kreeg toen acht vliegvlugge jongen. Het tweede paartje zat bij de oostelijke vijver (een halve kilometer naar het noordoosten). Op 10 april 2011 zag ik ze voor het eerst. Ook zag ik ze op 11 april en op 13 april zag Ana Buren dat er werd gecopuleerd. Op grond van kleedkenmerken waren het twee subadulte (tweede-kalenderjaar) vogels. Het mannetje was ongeringd. Het vrouwtje was geringd (Arnhem 8.016.066). Ze was op 17 april 2010 geboren bij de zuidelijke vijver en haar leeftijd op grond van het verenkleed kwam dus overeen met haar werkelijke geboortjaar.

Ik ben in de weken erna minimaal eens per week gaan kijken, maar nadere aanwijzingen voor broeden ontbraken. Meestal stonden beide vogels te rusten op de kant of dobberden ze in het water. In mei en in juni werden ze regelmatig niet gezien en de laatste waarneming was op 14 juni. Op 2 juni zag ik ze in het Oosterpark (ruim 1,5 km naar het oosten).

Nijlganzen van een jaar oud kunnen succesvol broeden (Cramp & Simmons 1980, Van Dijk & Majoor 2011), maar in Arnhem zijn diverse voorbeelden van geringde 2e kj. Nijlganzen met een broedterritorium die geen jongen kregen en vermoedelijk ook geen eieren hadden gelegd (pers. med. Frank Majoor). Wellicht waren beide vogels dus nog te jong of te onervaren om succesvol te broeden.

Hamburgervijver

Op 11 april 2011 zag ik bij de Hamburgervijver een wakend mannetje en een grazend vrouwtje. Beide waren ongeringd en op grond van het verenkleed ging het om twee adulte vogels (na 2e kj.). Op 13 april zat het vrouwtje op een nest in het eendenhokje midden op de vijver. Het broedende vrouwtje was goed zichtbaar vanaf de oever en ook op 19, 22 en 30 april en op 5, 13, 17, 20 en 24 mei zag ik haar op het nest zitten. Ik was benieuwd naar de uitkomstdatum en naar het aantal kuikens op die datum en ik ben daarom vanaf 27 mei dagelijks gaan kijken. Tot en met 9 juni zat het vrouwtje steeds op haar nest, evenals op 11 en 12 juni. Tijdens bijna alle bezoeken zag ik ook het wakende mannetje, rustend aan de kant of dobberend op het water. Enkele malen was het vrouwtje zich aan het wassen of aan het

poetsen, maar dan keerde ze steevast even later terug naar het nest.

Op 13 juni zat het vrouwtje niet op haar nest. Ze was zich aan het poetsen, maar ze ging daarna niet meer naar het nest terug. Het mannetje stond bij het eendenhokje.

Op 14 juni waren beide vogels niet aanwezig. Er lag veel dons bij het nest en ik zag toen minimaal twee eieren liggen. Op 18 juni waren beide vogels zich langs de oever aan het poetsen, maar daarna zijn ze niet meer gezien. Het nest is niet bezocht en de legselgrootte is onbekend (twee of meer eieren).

Nijlganzen broeden 28-30 dagen en beginnen met broeden als de eieren zijn gelegd (Cramp & Simmons 1980). De maximale broedtijd was op 13 juni allang verstreken en ik vermoed dat het vrouwtje het broeden op een gegeven moment heeft opgegeven. Medewerkers van de gemeente hebben me verteld dat ze broedende Nijlganzen met rust laten en de eieren niet rapen, schudden of onderdompelen in maïskiemolie.

Morgensterlaan

Op 28 februari 2011 zag ik bij de Morgensterlaan een paartje ongeringde adulte Nijlganzen. Op 18, 19 en 21 maart zag ik er alleen een wakend mannetje. Op 22 maart werd hij vergezeld door een vrouwtje. Het vrouwtje was druk aan het grazen en had een duidelijke broedvlek. Na een kwartiertje

Figuur 1. Nest van Nijlgans bij de Morgensterlaan, 3 juni 2011 (foto: Rob Voesten)

vloog ze naar de top van een wilg. Deze wilg is van boven afgezaagd en hierdoor van boven hol. Het vrouwtje stond een tijdje in de top en ging daarna in een holte zitten.

Op 28 maart en op 2, 6, 10, 14, 19 en 22 april was het wakende mannetje aanwezig. Op 23 april werd hij vergezeld door het foeragerende vrouwtje. Ze keerde even later naar het nest terug. Ook hier wilde ik graag het aantal pasgeboren kuikens op de uitkomstdatum weten en ik ben daarom vanaf 24 april bijna dagelijks gaan kijken. Maar ook hier zijn nooit jongen geboren. Het vrouwtje was een echte volhouder, want ze gaf het broeden pas op 12 juli op, zie bijlage 1 voor de details. De nestboom is op 3 juni door Rob Voesten beklommen. Het vrouwtje vloog pas laat van het nest. Het nest zag er niet afwijkend uit en er lagen acht eieren in. Zeven eieren waren gelijk van kleur en blauwig, één ei was wittig van kleur. Gezien de duidelijke broedvlek was het vrouwtje op 22 maart al begonnen met broeden en ze heeft dus minimaal 112 dagen achtereen zitten broeden (in totaal minimaal drie maanden en drie weken), bijna vier maal zo lang als de normale broedduur!

Discussie

Nijlganzen staan erom bekend dat ze meestal aardig wat jongen grootbrengen. In de stad kregen vijf succesvolle paren in 2009-2010 gemiddeld 6,6 vliegvlugge jongen (1x2, 1x5, 2x8 en 1x10). In 2011 brachten zeven succesvolle broedparen in parken in Groningen, Haren en Hoogezand in totaal 47 jongen groot, gemiddeld 6,7 jongen per paar (1x1, 1x5, 1x7, 2x8 en 2x9). Daar staat tegenover dat bijvoorbeeld 72% van de paren op een landgoed bij Haarlem (De Nobel (1999), N=18) en 65% van de paren in het rivierengebied (Lensink (1999), N=178) geen jongen kreeg. Ook in Groningen kregen diverse paren geen jongen, waaronder twee van de drie broedparen in het Noorderplantsoen in 2009 en diverse paren in 2010 en 2011. Lensink (1999) noemt meerdere oorzaken waardoor paren geen vliegvlugge jongen krijgen: de dichtheid (afname van het aandeel succesvolle paren bij een toe-

Figuur 2. Paartje Nijlgans van de Morgensterlaan bij de Oostersluis, 31 augustus 2011 (foto: Ana Buren)

nemende dichtheid), het waterpeil van de rivier in het voorjaar (meer niet-succesvolle paren bij een hoge waterstand) en de strengheid van de winter (meer niet-succesvolle paren na een strenge winter). Gezien de hoge dichtheden in onder andere Den Haag en Arnhem lijkt de factor dichtheid (nog) niet van belang voor de stad. De langdurige vorstperiode in de winter van 2010/2011 kan een negatief effect hebben gehad op het broedsucces, maar concrete aanwijzingen hiervoor ontbreken op dit moment.

Het lopende onderzoek in de stad wijst op meerdere oorzaken waardoor Nijlganzen er geen jongen krijgen. Bij de Morgensterlaan zat in 2009 en in 2010 een ongeringd paar, maar jongen heb ik er nooit gezien. Broedparen zijn plaatstrouw en wellicht zaten beide vogels hier dus toen ook al en is een van de partners onvruchtbaar. Bij de Hamburgervijver werd in 2010 succesvol gebroed (vijf vliegvlugge jongen), maar het is onbekend of het om hetzelfde broedpaar ging. In

2010 was slecht weer (een hoosbui in juli) oorzaak van het mislukken van een broedgeval bij de Floresvijver en in 2009 zijn de eieren van twee paren in het Noorderplantsoen nooit uitgekomen (het ene paar heeft het broeden na zo'n twee maanden opgegeven, het andere paar heeft kuikens van een Wilde Eend opgevoed). De lage steekproef zorgt voor een beperkte zeggingskracht van de bevindingen en nader onderzoek zal hier meer duidelijkheid over moeten geven.

Nawoord

Nijlganzen worden tegenwoordig ook gekleurdingd en dit onderzoek wordt uitgevoerd door Frank Majoor, zie www.frankmajoor.nl voor details. Frank is zeer geïnteresseerd in alle waarnemingen. Aflezingen kunnen worden ingevoerd op www.geese.org of per e-mail worden opgestuurd naar Frank Majoor, e-mail: f.majoor5@upcmail.com. Verder dank aan iedereen die aan deze bijdrage heeft meegewerkt.

Literatuur

- Cramp, S. & K. Simmons 1980. *The birds of the Western Palearctic, deel 1 (herdruk)*. Oxford.
- van Dijk, K. 2011. *Een geval van adoptie van kuikens van Wilde Eend door Nijlgans*. *De Grauwe Gors* 39: 70-73.
- van Dijk, K. & F. Majoor 2011. *Geboortedispersie van Nijlganzen van Nederland naar Duitsland en vice versa*. *Limosa* 84: 82-84.
- Lensink, R. 1999. *Aspects of the biology of Egyptian Goose colonizing The Netherlands*. *Bird Study* 46: 195-204.
- de Nobel, P. 1999. *Recorddichtheid Nijlganzen op het landgoed Elswout*. *De Graspieper* 19: 88-90.

Klaas van Dijk

Vermeerstraat 48
9718 SN Groningen
Tel. 050-3182924
E-mail: klaas.vdijk@hetnet.nl

Bijlage 1. Gedetailleerde beschrijving van de lotgevallen van het broedpaar bij de Morgensterlaan tussen 24 april en 16 september 2011.

Tijdens dagelijkse bezoeken tussen 24 april en 5 mei was het mannetje altijd aanwezig. Het vrouwtje zag ik ook op 30 april (druk aan het grazen) en op 5 mei (broodmager, erg hongerig, vloog later weer terug naar het nest). Tussen 9 mei en 3 juni ben ik alleen op 19 mei niet wezen kijken. Op alle andere 25 dagen was het mannetje aanwezig. Het vrouwtje zag ik ook op 11 (op nest), 12 (druk grazend), 14 (grazend en drinkend), 24 (op nest) en 25 mei (kwam aanvliegen vanaf het nest). Op 5, 6 en 7 juni zag ik alleen het wakende mannetje. Op 8 juni heeft Frank Majoor het mannetje gevangen en geringd (Arnhem 8.053.877, wit F/geel N); het vrouwtje zat toen op het nest. Ook op 15 en 19 juni zat het vrouwtje op het nest. Het mannetje zag ik niet op 15 juni, maar wel op 9, 11, 12, 13 en 14 juni en dagelijks tussen 16 en 20 juni.

Op 21 juni was het vrouwtje aan het foerageren en Rob Voesten heeft haar toen gevangen en geringd (Arnhem 8.053.850, rood J/wit O). Ze had een vleugellengte van 400 mm (maximaal gestrekt) en een p9 van 259 mm. Ik zag haar de dag erna weer op haar nest zitten. Tussen 23 en 30 juni ben ik dagelijks minimaal één keer gaan kijken. Het mannetje was altijd aanwezig, het vrouwtje zag ik op het nest op 25 en op 28 juni. Op 29 en 30 juni waren beide vogels rustig aan het grazen en wat later stonden beide langs de oever te rusten. Ik dacht dat het broeden nu afgelopen was, maar op 2, 4, 5, 6 en 7 juli zat het vrouwtje weer op het nest (meestal zag ik alleen het oog van het broedende vrouwtje). Op 8 juli om 18.30 uur waren het mannetje en het vrouwtje aan het grazen, maar op 11 juli zag ik om 10.50 uur het vrouwtje weer op het nest zitten (op 9 en 10 juli was ik hier niet geweest). 's Avonds om 22.00 uur zag ik alleen het wakende mannetje. Vermoedelijk zat het vrouwtje toen ook op het nest, want lang niet altijd kon ik haar vanaf de grond op het nest zien zitten. Daarna zag ik op 12, 13, 14 en 15 juli beide vogels (op 12 en op 15 juli zowel 's middags als 's avonds) en vaak waren ze allebei aan het foerageren of stonden ze naast elkaar te rusten langs de oever. Op 16, 17 en 26 juli waren beide vogels niet meer aanwezig en ook daarna zijn ze hier niet meer gezien.

Op 15 augustus ontdekte ik beide vogels bij de Oostersluis, 3,5 km naar het oostzuidoosten. Hier zat een groep van ruim 30 ruiende Nijlganzen. Beide vogels waren toen nog niet in de slagpenrui. Ik zag ze hier ook op 16, 17, 18 en 19 augustus, steeds nog met de oude slagpennen. Op de avond van 20 augustus waren ze allebei net begonnen met de slagpenrui. Bij het vrouwtje vielen tijdens het poetsen nog enkele loshangende pennen in het water; het mannetje leek toen alle slagpennen al te hebben laten vallen. Ik zag ze in de weken erna regelmatig, voor het laatst op 16 september. Op 23 september zag ik ze hier niet meer.